

SARS E TSEBISA KA SEPHETHO SA MANTLHA SA POKELLO YA LEKGETHO SA R1 216.6 BILLION

Pretoria, 03 Hlakola 2018 – Ditshebeletso tsa Lekgetho tsa Afrika Borwa (SARS) di motlotlo ho tsebisa hore di bokelletse tjehele e kana ka R1216.6 billion selemong sena sa ditjhele sa 2017/18. Ho hlokomelwe hore tsena ke diphetho tsa mantlha tse sa ntseng di tla ba karolo ya oditi ya makgaolakang. SARS e bokelletse bokaalo bohle (pele ho dikgulo) ba R1451.0 billion bo fokotsehileng ka R234.3 billion, mme sena sa baka hore dipokello tsa ka mora dikgulo e be tjehele e kana ka R1216.6 billion.

Diphetho tsena tsa pokello ya lekgetho ke kgaello ya R0.7 billion (0.06%) papisong le Kakanyo e Lekotsweng Botjha e ileng ya tsebiswa ke Letona la Ditjhele ka Hlakola 2018 Puong ya lona ya Tekanyetso. Sena ke kgolo ya R72.4 billion (6.3%) ha ho bapiswa le selemo sa ditjhele sa 2016/17.

Pokello ya lekgetho e kgannwa ke boemo ba ikonomi, diqeto tse etswang tsa ditjhele, ho sebetisa ka ho phethahala ha tsamaiso mmoho le boikobelo ba lekgetho ka balefalekgetho kapa boitshwaro bo botle bo mabapi le tefo ya lekgetho. Le ha tshebetso e phethahetseng ya tsamaiso efe kapa efe ya lekgetho e itshetle hile hodima ikonomi, tse ding tsa bohlokwa tse nang le tshusumetso ke kgwebo le tshepo ya basebedisi, boitshwaro bo botle bo mabapi le tefo ya lekgetho mmoho le botshepehi ba tsamaiso ya lekgetho.

Selemo sa ditjhele sa 2016/17 se ipabotse ka ho ikgetha ka ditsela tsa kgolo e bonahalang. Ho fihlela ka Tshitwe 2017, bokaofela ba pokello bo hodile ka 6.2% selemo le selemo. Bakeng sa nako ya Tshitwe ho isa ho Hlakola 2018, kgolo ya pokello, kgwedi le kgwedi e akofile pakeng tsa 9.5% le 15.5%, mme sena sa ntlafatsa bokaofela ba kgolo ya selemo le selemo ka ho ka bang 7.3%. Ho ntlafala hona ha kgolo ya pokello ka nako ena ya dikgwedi tse 3 e ka ba ka lebaka la:

- Ho ntlafala ha tshepo ho tsa kgwebo ho fihlella maemong ao esale a qetelwa ka 2015, mme sena se bakile hore ho be le tjehebeho e ntlafetseng ya kgolo ya phaello mme ka hona ha ba le ditefo tsa nakwana;
- Ho ntlafala ha ditheko tsa disebediswa, ho ntlafaditseng lekgetho la lekeno la dikhampani haholoholo tsa lekala la merafo ka Tshitwe 2017;
- *Purchasing Manager's Index* (PMI) e bontshitseng ho iphumana hape ha lekala la tsa tlhahiso, e entseng hore ho be le lekgetho la lekeno (CIT) le ntlafetseng ho tswa lekaleng lena.
- Tjhele e ntlafetseng ho ya mafelong a 2017 le yona e thusitse dikhampani ka dithomello kahare ho naha, mme sena sa tswela makgetho a rona a kgwebisano molemo.

Ho iphumana hape ho monyebe ha tshepo ya basebedisi e bakile hore ho be le VAT ya lehae e tlasana. Ka lebaka leo, VAT ya lehae e hotse ka monyebe ka maemo a 4.5% ka tlase haholo ho 8.1% e bonweng ngwahola. Tshepo ya tsa kgwebo ha e so ka e baka hore ho be le dipalo tse hodingwana tsa mosebetsi le kgolo e bonahalang ho tsa meputso. Ka lebaka leo, Lekgetho la Lefa ha o ntse o fumana moputso (PAYE), e leng le nang le seabo se sehlohadi makgethong a SARS, ebile 8.6% mme sena se ka tlase haholo ho 9.2% ya dilemo tse pedi tse fetileng.

Dipokello tsa lekgetho, kgwedi le kgwedi di honyetse ka Tlhakubele 2018, mme sena sa kgannela tlase bokaofela ba kgolo ya selemo ka seng ho ya ho 6.3%. Makgetho a di-dividente a honyetse ka R3.9 billion papisong le ngwahola. Ngwahola, dikhampani di ne di emetse ho nyoloha ha sekgahla sa Makgetho a di-dividente, se fetohileng ho tloha ho 15% ho isa ho 20% ho qala ka la 22 Hlakola 2017 mme tsa tsebahatsa di-dividente tse hodimo

haholo ho tsa tlwaelo. Ka lebaka la kgwedi e kgutshwane ho tsa kgwebo ka Tlhakubele, Bolaodi ba Thepa Meeding bo ile ba tlameha ho kwala dibuka tsona matsatsi a mabedi pele ho tlwaelo mme sena sa nkela tjhelete e kana ka R1.8 billion selemong se latelang sa ditjhelete. VAT ya Lehae ho tswa dikgwebong tse kgolo e bataletse ka Tlhakubele 2018, mme sena se fapana le kgolo e neng e se e le teng mahareng a selemo.

Mehlodi e ka sehloohong e bileng le kabelo ho R1216.6bn e bile Lekgetho la motho ka bomong (PIT), Lekgetho la Boleng bo ekeditsweng (VAT) mmoho le Lekgetho la Lekeno la Kgwebo (CIT).

- Dipokello tsa Lekgetho la motho ka bomong (PIT) di bile le kabelo ya R462.5 billion (38.0%)
- Dipokello tsa Lekgetho la Boleng bo ekeditsweng (VAT) di bile le kabelo ya R297.8 billion (24.5%)
- Dipokello tsa Lekgetho la Lekeno la Kgwebo (CIT) di bile le kabelo ya R220.2 billion (18.1%)
- Bolaodi ba Thepa Meeding bo bile le kabelo ya R49.4 billion (4.1%)

Selemo le selemo SARS e tla ka boiteko bo fapaneng le bo matla ba ho eketsa dipokello tsa lekgetho. Lenaneo la nakwana le lkgethang la Tshenolo ya Tsohle ka Boithaopo, leo sepheo ka lona e leng ho neha balefalekgetho monyetla wa ho tsebahatsa maruo a bona a mose, le kgonne ho tla ka R2,9 billion ho tswa dikopong tse 827 tsa SVDP ho tse 2024 tse fumanweng selemong sa ditjhelete. Lenaneo lena le ntseng le tswella la Tshenolo ya Tsohle ka Boithaopo le tswela pele ho sebetsa hantle mme ho fumanwe tjhelete e kana ka R10.8 billion haesale ho tloha ka 2012 ha VDP e ne e kgakolwa.

SARS e bokelletse tjhelete e fetang R0.8 billion ho tswa projekeng ya naha ya batho ka bomong ba hlahelletseng ka mahetla ho tsa kgwebo. Boiteko bona bo ile ba sibollwa ho netefatsa hore ho hlahlojwa profaele kaofela ya molefalekgetho mme ke kahoo ho bileng le sekoloto sa tefo ya lekgetho.

Ka ho sebedisa serapa sa 19(3) sa Sejule ya Bone ya Molao wa Lekgetho la Lekeno, SARS e ka kopa ditefo tsa tlatsetso ho tswa ho molefalekgetho wa nakwana ka lebaka la dikakanyo tsa moraorao tjena tsa tshebetso ya tsa ditjhelete. Selemong sena SARS e bokelletse R10.7 billion ho tswa maitekong a Serapa sena sa 19(3).

Bolaodi bofe kapa bofe ba lekgetho, ho ikobela tefo ya lekgetho ke ntho ya bohlokwahadi tshebetsong ya bona. SARS e ehlletswe ho nyehla ho itseng mabapi le boikobelo ba tefo ya lekgetho mme sesupo sa sena ke kgolo ya kakaretso ya dikgutliso tse morao ho phatlalla le mefuta yohle ya makgetho. Se hloabaetsang le ho feta ke mokgwa o ntseng o ja setsi wa dikgwebo wa ho tshwara makgetho a kang VAT le PAYE a bokelletsweng boemong ba SARS. Re ile ra emela taba ena ka maoto mme mananeo a rona a phihlollo le phethahatso ya molao mmoho le ditsi tsa rona tsa mehala le diofisi di bile le mehala e fetang miliyone ho letsetswa balefalekgetho. Letsholo lena la dikgutliso tse morao le tla fumantshwa morolo selemo sena hore taba ena e boele e kgutlele madulong. SARS e sebetsa mmoho le Lefapha la Toka ho akofisa botjhotjhisi ba ditlolo tsa lekgetho.

Le ha ho na le ho nyehla ha boikobelo ba tefo ya lekgetho, bongata ba balefalekgetho bo ntse bo phethahatsa maitlamo a bona a tsa lekgetho ka botshepehi. Kajeno lena SARS e batla ho leboha Mafrikaborwa haholo ka kabelo ya bona e kgolohadi e mabapi le kgolo ya rona ya bokamoso mmoho le ntshetsopele.

Re boela re lakatsa ho ananela boitelo le boprofeshenale ba basebetsimmoho ba rona ba 13 500 ba ileng ba emelana le diphephetso tse mabapi le seriti sa SARS, ka hore ba nne ba tswele pele ka tshebetso le tsamaiso ho sa natswe tsena.

Puong ena ho na le ditafolana tse hoketsweng tse mabapi le tshebetso ya makgetho le makala a fapaneng.

Puo ena ya bophatlalatsi e tla fumaneha websaeteng ya SARS e leng www.sars.gov.za ka dipuo tsena tse latelang: Afrikaans, Sepedi, Sesotho le Xitsonga.